

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Gabriela Smetanová

Psychologické romány Karla Josefa Beneše

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a pouze za použití níže uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

Podpis

Děkuji mému vedoucímu práce Mgr. Danielu Jakubíčkoví, Ph.D. za jeho čas, odborné vedení a poskytování cenných rad. Dále bych také ráda poděkovala své rodině, která mi umožňuje studium na vysoké škole.

Anotace

Tato bakalářská práce se zaměřuje na psychologické romány Karla Josefa Beneše, konkrétně *Uloupený život* a *Kouzelný dům*. Hlavním cílem práce bylo seznámení s autorem a představení jeho dvou románů z hlediska přijetí literární kritiky, motivů a jejich analýzy.

Klíčová slova

Karel Josef Beneš, psychologické romány, *Uloupený život*, *Kouzelný dům*, motiv, analýza

Abstract

This bachelor's thesis is focused on the psychological works of Karel Josef Beneš. Particularly on the novels *Stolen life* and *Magic House*. The main aim of this work was to familiarize with the author and introduce his two novels based on the contemporary critics' acceptance, motives and analysis.

Key words

Karel Josef Beneš, psychological novels, *The Stolen Life*, *The Magic House*, motive, analysis

Obsah

Úvod	6
1 Charakteristika psychologického románu	8
2 Život Karla Josefa Beneše	10
2.1 Společenské postavení Karla Josefa Beneše a jeho přínos do literatury	11
2.2 Autorský typ Karla Josefa Beneše	14
3 Psychologické romány Karla Josefa Beneše	19
3.1 Literární kritika a Benešovy psychologické romány	20
3.2 Uloupený život	27
3.3 Tematika a motivy v románu Uloupený život	28
3.4 Kouzelný dům	33
3.5 Vybrané motivy v románu Kouzelný dům	35
Závěr	38
Seznam použité literatury a zdroje	39

Úvod

Autor, ve své době známý až za hranicemi tehdejšího Československa, jehož díla byla inspirací pro mnoho dalších zpodobnění, se dnes řadí k zapomenutým autorům, a tak se naskytá otázka „Jak je to možné?“

V dílech Karla Josefa Beneše nalezneme nadčasová témata, s problémy protagonistů děl se dokážeme identifikovat i v dnešní době. Zásahu na tom má dobře zvolený autorův postup a psychologická problematika, jenž autor využívá. Otázka Identity, vlastního osudu, stereotypu života, zužující minulosti či nepředvídatelné budoucnosti. Nespokojenost se sebou samým a chtíčí po tom, co mají druzí. To jsou myšlenky každého z nás, dnes a denně se s nimi můžeme potýkat. Velmi věrohodně Beneš akcentuje na lidskou osobu jako takovou, rozpad psychiky člověka a někdy „sladkou“ nevědomost.

Spousta asociací a ztotožnění s jeho díly pramení i do dnešní doby, a přes všechny tyto skutečnosti není Beneš učen na školách, je o něm pouhopouhá zmínka. Stačí nahlédnout například do **Panoramatu české literatury**, což je učebnicová kniha pro vysokoškolské studenty. Tvoří pomyslný odrazový můstek k vědění a svým výčtem autorů nabádá studenty k dalšímu hledání. Tato kniha Beneše představuje takto:

*„Beneš, dlouholetý pracovník pražských knihoven, který byl za účast v domácím odboji v roce 1939 zatčen a vězněn až do dubna 1945, prodělal pochod smrti. V románu *Uloupený život* (1935 zfilmován ve Velké Británii) využívá autor motivu dvojnickví: když jedna ze sester zemře, druhá nastoupí na její místo v domnění, že tím získá i sestřin šťastnější osud. Obdobně výjimečná situace je charakteristická rovněž pro román *Kouzelný dům* (1939), v němž hlavní hrdinka ztratí při letecké katastrofě paměť, a tím se načas zásadně promění v novém a neznámém prostředí i její povaha. Benešovy psychologické romány, i když nepřesahují průměr vkusné zábavné četby, jsou kvalitnější než jeho poválečné historické romány.“¹*

Tento odstavec v knize nás sice obeznámil s přibližnou tematikou Benešových románů, avšak neukazuje nám žádnou větší literární hodnotu, jak Beneše, tak jeho děl. Benešovy romány dosahují určitě větších kvalit, než jak zní předsevzetí v tomto odstavci.

V této práci se zaměříme na již zmíněného zapomenutého autora Karla Josefa Beneše. Byl to opravdu jeden z mála našich autorů, kteří měli tak markantní úspěch v zahraničí.

¹ MACHALA, Lubomír, Josef GALÍK, Erik GILK, et al. *Panorama české literatury*. Praha: Knižní klub, Universum (Knižní klub). 2015, s. 292

Se svým **Uloupeným domem** Beneš získal ocenění jak v Londýně, tak dokonce i v Hollywoodu. Abych mohla práci určitým způsobem ucelit, tak je zapotřebí vytyčit cíle, které se pokusím naplnit.

Jedním z cílů je představit Karla Josefa Beneše. Nejenom z pohledu literárního, ale také z pohledu společenského postavení a zdůraznit to, jak přispěl do literatury. Beneš se angažoval mnoha způsoby, za své postoje byl dokonce zavřen do vězení. Byl jeden z hlavních členů Syndikátu československých spisovatelů a stál si pevně za svými názory.

Jako žurnalista byl Beneš také velmi činný, měl rozhled a zabýval se okolním děním. Byl striktně proti lidské zradě, násilí a viděl krásy světa i v těžkých časech. Jeho životní cesta mu přinesla mnohé nečekané události, v dílech jej inspirovala válka.

Přiblížím také autorský typ Beneše a zmíním jeho klíčová díla, kde také budu akcentovat autorův záměr a autorovy myšlenky, které chtěl skrze papír přenést k lidem. Podíváme se na Beneše, jako na člověka, který měl své názory, zkušenosti ze života a mnoho zážitků, jež jej velmi poznamenaly. Důležité je zmínit, jak na něj působila doba, ve které autor žil.

Dalším cílem je Benešova psychologická próza. Představím psychologický román, což pokládám za důležitou skutečnost, když práci dále koncipuji na jeho dvě nejvýznamnější díla, konkrétně na jeho psychologické romány **Uloupený život a Kouzelný dům**. Již zmíněné romány si přiblížíme v oblasti literární kritiky. Provedu komparaci těchto románů, kde se pokusím najít určité podobnosti děl. Poté se zaměříme na analýzu románů. Vybrané motivy každého románu objasním a ukážu konkrétně v textu.

1 Charakteristika psychologického románu

„Z řeckého slova psyché= duše; též román introspektivní. Románový typ, jehož tematickou dominantou jsou stavy a proměny lidského nitra.“²

Při jeho vzniku se inspiroval románem analytickým, přesněji z něj přejal základní orientaci. Analytický román se rozvíjel především v osmnáctém století, zatímco román psychologický vzniká v devatenáctém století.

Tento románový typ akcentuje na „...vykreslení duševního života, chápaného jako střetání protikladných stavů a pocitů. Zobrazení niterných reakcí postav poutá autorovu pozornost v míře daleko větší než objasnění vnějších motivů, jimiž je chování hrdinů determinováno. Vzhledem k rozmanitosti psychologické problematiky můžeme psychologický román rozdělit na psychologicko-analytický, psychopatologický, sentimentální; zkoumáme-li žánr z perspektivy děje, lze rozlišit psychologický román historický, společenský, ze současnosti apod.“³

Jedná se tedy o románový žánr, který můžeme zařadit do realistické prózy devatenáctého století. Pro psychologický román je lidská duše velkolepým jevištěm, říká Šalda. Hlavní úděl psychologického románu vidíme v tom správně a obsažně zachytit „složitost, odstíněnost a vnitřní protikladnost psychického života.“⁴ Již zmíněné faktory především objasňují a nalézají skryté chování postav. Snaží se pochopit jakousi vnitřní logiku. Psychologický román nám tedy zejména umožňuje poznávací funkci ve smyslu porozumění lidského nitra.

První, čeho si u tohoto románového typu povšimneme, je postava. Odborná literatura ji nazývá tzv. plastickou. Většinou se jedná o introvertní typ člověka, který je rozpolcený. Tato postava nám zastíňuje i vnější dění, jde do popředí. Vnější dění má ale taky svou funkci, vyvolává problémy a zvraty ve vnitřním životě postavy.

Postavy v psychologických románech mají tendenci k introspekci, více uvažují a přemýšlejí, než jednájí. Vyzdvihla bych ten fakt, že v psychologickém románu nejsou postavy

² MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*, 1. vydání Praha: Paseka, 2004, s. 554

³ Kolektiv autorů, *Slovník literární teorie*, 1. vydání: Praha, Československý spisovatel, 1987, s. 309

⁴ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*, 1. vydání Praha: Paseka, 2004, s. 554

pouze kladné či záporné. Díky nahlédnutí do nitra jedinců jsou i negativní postavy pro nás pochopitelné, chovají se lidsky. Tak jako v životě nikdy není nic jednotvárné a černobílé.

„Vedle typických duševních procesů a vedle dění v nitru výjimečných osobností stojí v centru pozornosti psychologického románu rovněž patologické jevy: porucha lidské identity, psychické komplexy, negativismus, v širším smyslu pak problémy komunikace a sebepoznání.“⁵

Psychologický román upřednostňuje limitované vidění postav směřující k záměrně „zkreslenému“ obrazu vnějšího světa. Také nadřazuje individuální prožívání času nad objektivní plynutí. Děj může být upozaděn. Čtenáře nabádá k citové identifikaci. Snaží se čtenáři objasnit, proč může být dobré i to špatné a přes vnitřní monology postav, proudy vědomí a různých podvědomých impulsů upřesnit dané chování. Čtenáře to následně vede k analýze a reflexi. Velmi častým vypravěčem je vypravěč personální. Vnitřní monology postav jsou útvarem stylizovaným, odlišným od vyslovených promluv. Tím se nám snaží naznačit splývavost a nekontrolovatelnost duševního dění.

V tomto typu žánru také najdeme časté prolínání časových rovin, to nám přispívá k celkovému napětí. Často se postavy vrací retrospektivou do dětství, tato retrospektiva pomáhá postavám najít záchytný bod pro pochopení jejich podstaty.

„V druhé polovině dvacátého století dochází k postupnému ústupu psychologické prózy z umělecky prestižní pozice.“⁶ Zejména ve dvacátém století „...analýza psychických stavů postav často přerůstá v zobecňující úvahy o smyslu lidské existence v chaotickém a odlišném moderním světě, a tedy v román filozofický.“⁷

Psychologický román je pro literáty velmi sympatický, už pro ten fakt, že se spisovatelé zaměří na nitro postav, právě témata spojená s psychologickou problematikou bývají nadčasová.

⁵ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*, 1. vydání Praha: Paseka, 2004, s. 554

⁶ Tamtéž, s. 556

⁷ Tamtéž, s. 555

2 Život Karla Josefa Beneše

„Prozaik, autor společenských a historických románů pracující metodou psychologického realismu s výraznou mravní tendencí; též autor odborných historických prací, článků o hudbě a filmových scénářů.“⁸

Karel Josef Beneš byl narozen 21. února 1896 v Praze a umírá 27. března 1969 v Rožmitálu pod Třemšínem. Jeho otec byl lékařem a filantropem, což nám napovídá k faktu, že vyrůstal a pocházel z lékařské rodiny. Beneš chodil do obecné školy na Královských Vinohradech, potom absolvoval gymnázium v Praze. V roce 1915, tedy po ukončení studia na gymnáziu, musel odejít na frontu. Ve škole Beneš hojně prezentoval své politické názory *„Byl jsem vyloučen pro nepřístupné politické projevy a antimilitaristickou nevážnost k vojenským naukám z důstojnické školy v Budapešti.“⁹* Následně Beneše poslali na ruskou frontu, kde se těžce zranil *„kdy mi ochrnula levá ruka“¹⁰* po tomto incidentu byl propuštěn.

Od roku, kdy jej propustili, pokračoval ve studiích, které zvládl i přes těžkou finanční situaci jeho rodiny. Jeho dětství jej inspirovalo ke studiu na lékařské fakultě, ale Beneš se zaměřil i na dějiny hudby či na přednášky, které se konaly na přírodovědné fakultě.

V roce 1925 se oženil s Ervínou Brokešovou, která byla houslovou virtuoskou, to prohloubilo ještě větší vášeň Beneše k hudbě.

Pracovat začal Beneš jakožto úředník pražské Univerzitní knihovny a následně se stal ředitelem Státní pedagogické knihovny Komenského v Praze. Okolo let 1934-37 začal řídit činnost nakladatelství, jež se jmenovalo Družstevní práce.

Poté vstoupil Beneš i se svou manželkou do odbojového hnutí, jež se jmenovalo „Petiční výbor Věrní zůstaneme!“, což vedlo k jeho zatčení. Konečným výsledkem jeho zatčení a následného trestu bylo vězení, a to na sedm let. Ve vězení tedy pobýval do dubna, roku 1945.

Po dobu těchto sedmi let mu byla oporou jeho manželka, která se stala v této době také literárně činná. Napsala deník s názvem **Ty a já**, a to v roce 1947. Po čase byl tento deník znovu vydán. Nové vydání nese název, **Žila jsem nadějí**. Tato upravená verze byla vydána v roce 1972. Zde autorka, čili Ervína Brokešová, využívá svých deníkových záznamů a popisuje celou

⁸ BLAHYNKA, Milan, ed. *Čeští spisovatelé 20. století: slovníková příručka*. Praha: Československý spisovatel, 1985., s. 29

⁹ MACKOVÁ, Ivana. Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, karton č. 3, nedatováno

¹⁰ Tamtéž

dobu Benešova zatčení. Beneš v úvodu této knihy přibližuje skutečnosti, za jakých kniha vznikala a také vyzdvihuje svoji manželku v její literární činnosti, která je dle Beneše zdařilá. „*Tato kniha není pouhým soukromým dokumentem, neboť ji napsala toliko žena K. J. Beneše, nýbrž také a především Ervína Brokešová, umělkyně, jež se svou více než pětadvacetiletou činností doma i za hranicemi stala významným článkem našeho veřejného kulturního života a dávno přestala být soukromou osobou.*“¹¹

Když Beneše pustili z vězení, tak prodělal pochod smrti, který se konal těsně před osvobozením. Po skončení války se stal úředníkem Státního úřadu. Konec života strávil Beneš se svou manželkou v Rožmitálu pod Třemšínem. Beneš se zasloužil o rozkvět literatury, ale je označován i za veřejného činitele a časem mu jsou přidělována i zasloužená vyznamenání.

2.1 Společenské postavení Karla Josefa Beneše a jeho přínos do literatury

Beneš byl velmi oblíbený a to nejenom jako autor, ale i jako člověk, dosvědčuje to především článek v **Literárních novinách**, který je věnovaný právě K. J. Benešovi, při příležitosti jeho jubilea.

„*Sešli se přátelé. Sešli se na malém večírku v Městské knihovně v Praze, aby oslavili šedesátku spisovatele K. J. Beneše, aby si zavzpomínali na pěkné chvíle a stiskli jubilantu srdečně ruku.*“¹²

Na tomto seskupení bylo mnoho známých tváří, například K. Nový, V. Kaplický, V. Běhounek a další, za zmínku ještě stojí polská spisovatelka J. Bulakowská a v neposlední řadě zde byli i Benešovi čtenáři. Tito lidé „...*ukázali ve svých vzpomínkách K. J. Beneše nejen jako poctivého dělníka pera, stojícího vždycky na straně svého čtenářstva, ale i jako statečného člověka, který prožil nacistické vězení od Pečkárný až po hladový pochod smrti a neustal posilovat slovem víry a přesvědčení.*“¹³

¹¹ BROKEŠOVÁ, Ervína. *Žila jsem naději: (deník)*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1972., s. 8

¹² Lidé ho mají rádi. *Literární noviny (II)* [online]. 5/1956 (8), 5 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z:

<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/5.1956/8/5.png>

¹³ Tamtéž

Beneš byl persona, jež byla velmi důležitá pro život v první republice, a to zejména, když působil v časopise **Družstevní práce**, díky němu vyšel například Kaplického **Gornostaj**, ten předtím nebyl ještě nikdy vydán.

Beneš přispěl hojnou částí do naší literatury, povznesl ji i ve smyslu zahraničního dosahu, o tom svědčí zfilmovaný román **Uloupený život**, či film **Past**. Ten odehrál podstatnou úlohu na festivalu ve Vídni. Zfilmován byl také jeho **Kouzelný dům**. „*Uloupený život byl čtyřikrát zfilmován v zahraničí. Otakar Vávra natočil Kouzelný dům (1939), Martin Frič Past (1950), Jiří Weiss Hru o život podle novely Rodný hlas (1958). Beneš spolupracoval na scénářích některých těchto filmů, kromě toho ještě na scénáři filmu Václava Kršky Revoluční rok 1848 (1948).*“¹⁴

Samotný úspěch filmu **Uloupený život** nalezneme v **Národních listech**, kde titul **Úspěch českého autora v cizině** uvádí hned na začátku „*Málokterý film měl tak velký spontánní úspěch, jako poslední film E. Bergnerové Uloupený život v Anglii. Jednou z hlavních příčin je jistě to, že představitelka filmu byla pro svou úlohu skutečně osudem předurčena.*“¹⁵

Národní listy dále také uvádí „*Bylo to skutečně řízením osudu, že jí padl náhodou do rukou francouzský překlad románu, sotva byl dokončen. Je to vzácný případ, že se slavná herečka hned po prvním přečtená rozhodla sehrát obě hlavní úlohy tohoto příběhu, ačkoliv čekala na vhodný námět celé tři roky.*“¹⁶

K tomuto ztvárnění se poté také vyjádřil sám Beneš. „*Sám autor předlohy filmu, K. J. Beneš, který napsal český, akademií vyznamenaný román, tvrdí, že se poprvé splnil sen autora, který si představoval v úloze hrdinky právě herečku, jež skutečně hrdinku sehrála.*“¹⁷ Z tohoto percipujeme samotnou nadšenost autora.

Nutno dodat, že pro Beneše to byl opravdu obrovský úspěch, poněvadž jeho dílo mělo dosah až za hranice. „*A je to velký úspěch českého autora, protože Uloupený život je prvním českým románem vůbec, který byl zfilmován v cizině.*“¹⁸

Po velkém úspěchu zfilmovaného **Uloupeného života** již filmaři čekali na další Benešův román. Benešův **Kouzelný dům** ohromil velmi podmanivým působením rozvíjeného, filmového příběhu. Námět, jenž byl velmi poutavý, stál zaručeně za zfilmování. „*Vývojová linie*

¹⁴ MACKOVÁ, Ivana. *Karel Josef Beneš (1896-1969): literární pozůstalost*. Praha: Literární archiv Památníku národního písemnictví, 1986, s. 3

¹⁵ *Národní listy*, 12. 3. 1939

¹⁶ Tamtéž

¹⁷ Tamtéž

¹⁸ Tamtéž

přerodu námětu ve film se však nemálo láme realizací, neboť z románu, který byl filmem, učinil režisér film, jenž je především románem nebo básní.“¹⁹

Díky této skutečnosti se velmi brzo dostalo dílo Benešovo rovnou do ateliérů pod velením režiséra Otokara Vávry. „*Nový film Otokara Vávry Kouzelný dům byl, jak známo, zpracován podle románu filmové povahy od K. J. Beneše, který líčí příběh tajemné mladé ženy Marie, jež doslovně spadla s nebe při leteckém neštěstí, do moravského kraje.*“²⁰

„*Těžké psychologické problémy, jimiž je děj Kouzelného domu naplněn, vyžadovaly ovšem při převodu do filmové tvorby zvláštní jemnosti. Právě proto byl zvolen za scénáristu a režiséra Otakar Vávra. Vrhł se na svůj nový úkol s elánem umělce, nadšeného lákavostí látky a zvláštností problému. A tomuto nadšení podlehli také všichni jeho spolupracovníci.*“²¹

Především můžeme vyzdvihnout architekta Závorku, který se na vytvoření filmu **Kouzelný dům** pod režisérem Vávrou, který si jej také mimo jiné vybral, podílel především na interiérech filmu. Ty byly zcela autentické dle toho, jak jej Beneš popsal ve svém románu.

„*Exteriéry byly natočeny přímo v autentických místech na severní Moravě.*“²² Již zmíněná Závorkova práce a dobré zvolení místa natáčení tedy přinesla autenticitu tohoto filmového díla a dodala opravdovou magičnost, což podtrhává Benešovo dílo.

Přes již zmíněnou autenticitu, která je nepochybná, tak je nutné zmínit zásadní rozdíl mezi filmovým zpracováním a knižní předlohou. Beneš svou knihu ukončuje velmi nešťastně, zatímco film je zakončen happy-endem. „*Marie se vrátí do kouzelného domu ke svému učiteli.*“²³

Vávra si pečlivě vybíral své spolupracovníky k tomuto ztvárnění. Akcentoval na autentičnost. „*Všichni spolupracovníci s ním sdíleli velký zájem o zdar práce.*“²⁴ Z které můžeme cítit lásku k oné práci a smysl pro detail.

O zdárném zpracování také svědčí deskripce krajiny a postav. „*Jako by tu filmová režie dokreslovala jemné odstíny v krajinomalbě, jako by dotahovala nedotažené rysy postav,*

¹⁹ *Národní listy*, 12. 3. 1939

²⁰ Kouzelný dům. *Lidové noviny* [online]. 47/1939 (593), 6 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:f0cdb420-5407-11dd-aa5f-000d606f5dc6?page=uuid:420e51f0-5340-11dd-8255-000d606f5dc6>

²¹ *Zlín*, 1939, č. 43, s. 4

²² Tamtéž

²³ Kouzelný dům. *Lidové noviny* [online]. 47/1939 (593), 6 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:f0cdb420-5407-11dd-aa5f-000d606f5dc6?page=uuid:420e51f0-5340-11dd-8255-000d606f5dc6>

²⁴ *Zlín*, 1939, č. 43, s. 4

doplňovala charakteristiky a povahopisy osob, jejich tvář, jejich mluvu.“²⁵ Výsledný celek dopadl tedy nad míru úspěšně.

Beneš byl velmi dobrosrdečný člověk, potvrzuje to i jeho angažovanost pro mladé lidi. Za tuto práci neměl žádný ohlas, nebyla mu za to připsána ani žádná ocenění, a přesto ji Beneš považoval za jeden z důležitých pilířů české literatury. „Bylo tomu zrovna letos 30 let, co jsem debutoval v *Družstevní práci*, a za takový čas se už nasbírají nějaké ty odborné zkušenosti. Sdílet se o ně s mladými a začínajícími autory pokládám za jednu ze svých předních povinností a přiznám se, že dělám tuto práci rád.“²⁶

Své zřetelné stanovisko týkající se politiky autor vyjádřil svým programem „...bojovat proti fašismu, jehož hrozba zdaleka nezmizela pro blaho lidí, proti válce a za trvalý mír, za novou socialistickou společnost, kterou chce vyzbrojovat znalostí revolučního odkazu našich dějin, kořenů, jimiž přítomnost kotví v minulosti.“²⁷

K příležitosti jeho jubilejních narozenin byl v **Literárních novinách** zveřejněn také článek s názvem **Dopis Svazu československých spisovatelů K. J. Benešovi** „Šedesát let Tvé práce, toť veliký a krásný dar životu našeho lidu a jeho literatury a my Ti za něj z celého srdce děkujeme. Bohatý je Tvůj život, bohaté je Tvé dílo.“²⁸

Beneš byl vždy věrný, jak sám sobě, tak svému národu. V Benešově díle nalezneme mnoho. Lásku k literární práci, dějiny i současnou dobu, film a starostlivost o mladé autory. Beneš vždy věřil v člověka a v život.

2.2 Autorský typ Karla Josefa Beneše

„Ve svých dílech se Beneš zaměřuje zhruba na tři látkové okruhy: individuální a sociální problémy člověka mezi dvěma světovými válkami., protifašistický odboj a posléze v historickém

²⁵ Kouzelný dům. *Lidové noviny* [online]. 47/1939 (593), 6 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:f0cdb420-5407-11dd-aa5f-000d606f5dc6?page=uuid:420e51f0-5340-11dd-8255-000d606f5dc6>

²⁶ BENEŠ, K. J. Mých deset let v literatuře. *Literární noviny (II)* [online]. 4/1955 (30), 3 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/4.1955/30/3.png>

²⁷ Tamtéž

²⁸ Dopis Svazu čs. Spisovatelů K. J. Benešovi. *Literární noviny (II)* [online]. 5/1956 (8), 5 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/5.1956/8/5.png>

pohledu na rok 1848. Díky tomu, že jsou zachovány různé verze děl, lze sledovat, jak spisovatel postupně rozvíjí téma.“²⁹

Benešovy literární začátky pramení již ve školní lavici, kde tvořil jeho první literární pokusy, což byly nepublikovatelné mladistvé práce. Nakonec vznikají i jeho první otištěné výtvary, jako například povídky nebo rukopisy. Benešovou románovou prvotinou je dílo **Dobry člověk**, poprvé vydáno v roce 1925.

Předválečný úspěch ve třicátých letech sklidil díky psychologické próze, kterou ve své bakalářské práci dále rozvíjím. Jedná se tedy o romány **Uloupený život** (1935) a **Kouzelný dům** (1939). Do tohoto období ještě můžeme zařadit romány **Vítězný oblouk** (1937) a **Červená pečeť** (1940).

Jak sám Beneš uvádí v článku **Mých deset let v literatuře**, kde vzpomíná na svou literární činnost a na zkušenosti, jež ho poznamenaly. *„Byly to otřesné zážitky z války a okupace, co způsobilo v mém vývoji rozhodný zvrát, jehož důsledky, prohloubené ještě historickými událostmi z roku 1948 a studiem dialektického materialismu“*³⁰ Což se nám nejvíce ukazuje v díle **Rudá v černé**.

V **Rudé v černé** (1948) najdeme dvě novely, při kterých nás Beneš přenesse do Německa. První je zasazena po konci první světové války a druhá je situována do konce druhé světové války. Když **Rudou v černé** vydává Beneš znova, přidává k již zmíněným novelám, ještě novelu **Past** (1949), poněvadž považuje za nutné připomínat si zlo fašismu. *„Nezapomínejme, co to byl fašismus!“*³¹

*„K. J. Beneš patřil k těm autorům, kteří se po válce s veškerou vnitřní opravdivostí rozhodli sdělit a rozdělit se o svoji společenskou a politickou zkušenost. Literatura se mu stala prostředkem tzv. typizace, která měla čtenáře orientovat a vychovávat.“*³²

K Okupační tematice si zařadíme také Benešovo **Ohnivě písmo** (1950), kde nám autor ukazuje končící válku v Německu, ale také ještě jedno vážné téma. *„Pokusil jsem se zachytit problematiku politických vězňů vracejících se po letech domů do zcela nových poměrů.“*³³

²⁹ MACKOVÁ, Ivana. *Karel Josef Beneš (1896-1969): literární pozůstalost*. Praha: Literární archiv Památníku národního písemnictví, 1986, s. 3

³⁰ BENEŠ, Karel Josef. *Mých deset let v literatuře. Literární noviny (II)* [online]. 4/1955 (30), 3 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/4.1955/30/3.png>

³¹ Tamtéž

³² PETŘÍČEK, Miroslav. *Za K. J. Benešem. Listy* [online]. 2/1969 (13), 10 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Listy/2.1969/13/10.png>

³³ BENEŠ, Karel Josef. *Mých deset let v literatuře. Literární noviny (II)* [online]. 4/1955 (30), 3 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/4.1955/30/3.png>

Poslední dílo Benešovo, zasazeno do okupační a válečné problematiky je román **Rodný hlas** (1953). „*Kritika konstatovala, že „Rodný hlas“ představuje nástup do nového období v mé literární tvorbě; pro mne byl však toliko pokračováním vnitřního přerodu, který začal „Rudou v černé“...*“³⁴ Beneš tímto zkonstatoval, že jeho válečná problematika začala již dříve, než si kritici myslí, své vzpomínky a prožitky Beneše inspirovaly do celé jeho okupační tvorby.

Za zmínku také stojí třeba Benešův okupační jinotaj **Pohádka o zakleté písni** (1946). Toto dílo napsal ještě před zatčením, ale jelikož neprošlo cenzurou, tak bylo vydáno až po válce.

M. Petříček tvrdí, že v dílech s okupační tematikou podává Beneš „...svrchovaně upřímné svědectví o cestě někdejšího humanistického demokrata masarykovského typu k socialistické konkretizaci ušlechtilé myšlenky.“³⁵ Beneše zcela zjevně inspiroval jeho život, Benešovo zatčení, pochod smrti. Všechny tyto prožité skutečnosti můžeme vidět v Benešových dílech v podobě autenticity samotného autora. Jak sám Beneš uvádí. „*Ostatně, který spisovatel, jenž při své zvýšené citlivé nervové a duševní resonanci prožil a viděl to, co já za půl čtvrtá roku v nacistických kriminálech.*“³⁶

Beneš byl zcela očarován plzeňskou Škodovkou a na tento popud vzniká dílo **A přece se dočkal** (1952). „*Nebyla by nikdy vznikla, kdybych nebyl navštívil s delegací našeho Svazu v roce 1948 plzeňskou Škodovku a kdyby mě tam nebylo tolik zaujato vyprávění, jak škodováci vlastními prostředky a vlastní silou vybudovali novou Škodovku z trosk staré, zničené americkými bombardéry.*“³⁷

Romány **Mezi dvěma břehy** (1954), **Dračí setba** (1957) a **Útok** (1963) jsou Benešem zasazeny do etapy českých dějin devatenáctého století. Fakticky poukazují na dobu revolučního roku 1948.

V historických románech se Benešovi podařilo reálné ztvárnění doby. „*Podíváte se možná, řeknu-li, že mé válečné zkušenosti byly rozhodující také při koncepci románu „Mezi dvěma břehy“ a scénáře k filmu „Revoluční rok 1848“.* Co ty mohly mít společného s historickou látkou? A vidíte, měly. Ta látka – ohlásil jsem jí ve svém plánu již na prvním sjezdu spisovatelů - mě vlastně doslova pronásledovala plných dvacet let.“³⁸ K románu **Mezi dvěma**

³⁴ BENEŠ, Karel Josef. Mých deset let v literatuře. *Literární noviny (II)* [online]. 4/1955 (30), 3 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/4.1955/30/3.png>

³⁵ PETŘÍČEK, Miroslav. Za K. J. Benešem. *Listy* [online]. 2/1969 (13), 10 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Listy/2.1969/13/10.png>

³⁶ BENEŠ, Karel Josef. Mých deset let v literatuře. *Literární noviny (II)* [online]. 4/1955 (30), 3 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/4.1955/30/3.png>

³⁷ Tamtéž

³⁸ Tamtéž

břehy bychom mohli ještě vyjádřit fakt ten, že sám Beneš ho považuje za spíše román politický, než historický. Daný román myslel jakožto koncept „...*pokusem o obraz doby, v níž kořeni téměř všechny myšlenkové a politické proudy našeho století, především také komunismus sám, nemluvě ani o třídních rozporech v moderní společnosti ve smyslu dialektického materialismu.*“³⁹

Jeho zaujetí pro kulturní i politické situace je zřejmé, již od 20. let, následně pak i po 2. světové válce můžeme doložit množstvím článků, jimiž přispíval do pražských a mimopražských novin a časopisů.

Benešovu žurnalistickou angažovanost představím ve dvou jeho textech. Jako první uvedu článek **Už nikdy zločin proti lidskosti!**, jenž Beneš napsal pro **Literární noviny**. Tento článek je odezva na druhou světovou válku a neštěstí, které se stalo reakcí na první použití atomových zbraní proti civilnímu obyvatelstvu v Hirošimě a Nagasaki. „*A druhý takový nezapomenutelný den v mém životě: o půl roku později, když se do světa rozlétla zpráva o svržení první atomové bomby na Hirošimu. Přiznám se: ta zpráva mě úplně vyrazila z rovnováhy.*“⁴⁰

Jakožto úspěšný absolvent přírodních věd se zájmem o atomovou fyziku Beneš uvádí, že byl tímto pokrokem z hlediska vědeckého ohromen, avšak na druhou stranu je Beneš ztrápený tím, co člověk dokáže udělat druhé osobě. „*...vzápětí byl jsem sklíčen při pomyšlení, že vstupujeme do nového věku nedozírných možností po stupních z dvou set tisíc mrtvol hirošimského obyvatelstva.*“⁴¹

Beneš nechápe, jak může docházet k takovéto brutalitě a už vůbec nerozumí tomu, jak osoby, páchající tyto skutečnosti mohou s tím svědomím žít. Akcentuje na předešlé autory a ptá se sám sebe, nás, zda by v době, kdy tito autoři žili, někoho napadlo udělat takovou nehumánní zkázu, a co by si asi tak o tom pomysleli. „*Ozářil výhled do mnohem fantastičtější budoucnosti než všechny utopie Čapkovy, Wellsovy a Verneovy, se rozptyloval na japonském moři.*“⁴²

³⁹ BENEŠ, Karel Josef. Mých deset let v literatuře. *Literární noviny (II)* [online]. 4/1955 (30), 3 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/4.1955/30/3.png>

⁴⁰ BENEŠ, Karel Josef. Už nikdy zločin proti lidskosti!. *Literární noviny (II)* [online]. 4/1955 (9), 1 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/4.1955/9/1.png>

⁴¹ Tamtéž

⁴² Tamtéž

Všechny národy jsou na stejné lodi, všechny chtějí mír, k tomu nasvědčoval samotný plebiscit o svolání Světové rady míru. „*Atomová válka musí být všemi národy bez rozdílu dána navždy do klatby jako nejtěžší zločin proti lidskosti!*“⁴³

Jako druhý příklad jeho žurnalistické činnosti uvedu článek, také napsán v **Literárních novinách**, a to **K vydání Rybových textů**. Zde Beneš vyzdvihuje Rybu zcela zjevně. „*K nejpозорuhodnějším zjevům mezi zasloužilými kantory minulého a předminulého století patří pokrokový učitel na rožmitálské triviální škole a zároveň významný hudební skladatel Jakub Jan Ryba.*“⁴⁴

V článku přibližuje Rybovy deníky, jak po obsahové stránce, pak po stránce stylistické. „*Rybovy deníky poskytují nám podrobný a velmi zajímavý obraz denního života tehdejší školy, ale také portrét Ryby samého jako vychovatele a venkovského kulturního pracovníka.*“⁴⁵

„*K. J. Beneš byl natolik vzdělaný a kultivovaný spisovatel, aby se nenechal znásilnit vulgarizujícími normami oné doby. Díky své přebohaté vypravěčské vloze nepodleh primitivismu, který se v tehdejší próze agresivně uplatňoval, a přesvědčivě prokázal, že společenské a politické zaujetí autora nemusí ještě znamenat rezignaci na svébytnost epicky utvářené reality.*“⁴⁶ Beneš si vždy stál za svými názory a svá díla vždy proplétal se svou vlastní zkušeností a životem, který autor rozhodně neměl lehký, což nám mimo jiné naznačuje i realita doby, se kterou se potýkal

⁴³ BENEŠ, Karel Josef. Už nikdy zločin proti lidskosti!. *Literární noviny (II)* [online]. 4/1955 (9), 1 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/4.1955/9/1.png>

⁴⁴ BENEŠ, Karel Josef. K vydání Rybových školních deníků. *Literární noviny (II)* [online]. 6/1957 (39), 2 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/6.1957/39/2.png>

⁴⁵ Tamtéž

⁴⁶ PETŘÍČEK, Miroslav. Za K. J. Benešem. *Listy* [online]. 2/1969 (13), 10 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Listy/2.1969/13/10.png>

3 Psychologické romány Karla Josefa Beneše

Karla Josefa Beneše nejvíce proslavily jeho psychologické romány. Samotná díla v sobě schovávají také mnoho podobností.

Tu první a zároveň i nejzřetelnější podobu můžeme vidět u hlavních protagonistek každého díla, tedy u Martiny a Marie. Každá tato dívka se ocitá v roli, kdy prožívá dvojí život. Značná odlišnost je ovšem ta, že Martina ten život prožívá z vlastního přesvědčení, zatímco Marie je nic netušící osoba, která je vlivem osudu do nového života zavlčena. „*V podstatě sujetu je dost podobností s motivem Uloupeného života. Jako tam Martina i tu Marie prožívá dvojí život, s tím však rozdílem, že Martina se ocitá v této podivné situaci z vlastní vůle a rozhodnutí, kdežto Marie nedobrovolně a vnějším zásahem jako oběť letecké katastrofy.*“⁴⁷

Mezi těmito hrdinkami nalézáme určitý druh podobnosti i v jejich minulosti. Marie je zužována svou minulostí, o které se postupem času dovídá, zatímco Martinu trápí minulost její sestry a tento fakt ji ovlivňuje hlavně ve chvíli, kdy přebírá její roli. „*Vzdálená podobnost je také v okolnosti, že pro obě hrdinky je určitá minulost neznámou pevninou, pro Martinu minulost zděděná po zemřelé sestře Sylvě, pro Marii vlastní minulost, pohřbená na delší čas do sutin zapomnění.*“⁴⁸

Benjamin Jedlička další podobnost nalézá v efektivním námětu. „*Chci jen zdůraznit, že také tu, stejně jako v Uloupeném životě, dovedl K. J. Beneš nalézt působivý námět, který je románové fabuli hotovým požehnáním, a využití ho nejen v jeho vnější působivosti zápletkové, která vydatně vyživuje napínavost skladby, ale také dospěti jim k hlubšímu a závažnějšímu závěru.*“⁴⁹ Také oba dva romány prostupují výraznou gradací, která vede do zdárného a nevypočitatelného konce. Obě hrdinky se nám určitým způsobem vyvíjí a my dospějeme k hlubšímu a závažnějšímu zamyšlení. Tím hlubším závěrem nepochybně Jedlička myslí Marii a její návrat paměti. Ta stejná dívka umírá a rázem se ve stejné osobě rodí úplně jiná osobnost, tuto skutečnost Beneš velmi podtrhuje. Podobně tak i u Martiny, která na konci knihy přijme svou vlastní osobnost a uvědomí si svou vnitřní podstatu.

⁴⁷ JEDLIČKA, Benjamin. Román dvojího života. *Lidové noviny* [online]. 47/1939 (303), 3 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:1fb64ad0-5337-11dd-a762-000d606f5dc6?page=uuid:870e9d90-5256-11dd-b2fc-000d606f5dc6>

⁴⁸ Tamtéž

⁴⁹ Tamtéž

Obě hrdinky se „znova narodí“. Marie přichází o svůj minulý život a rodí se od začátku, znovu, na kouzelném místě, po boku milujícího muže, který v ní vidí čistou duši a doufá ve společnou budoucnost. Zapomíná tak na svou minulost, svůj rod a „znovuzrozením“ se v ní probouzí zcela nová bytost. *„Jeho Marie, oproštěná po ztrátě paměti vši své dosavadní minulosti s jejími předsudky a zlým působením prostředí a rodu, se proměňuje v zcela jinou bytost, lepší a půvabnější, jejíž krása tělesná má také hluboké kořeny vnitřní.“*⁵⁰

To stejné můžeme zpozorovat i u Martiny, která svou identitu zamění ve vidině právě lepší budoucnosti a přebere roli Sylvy, taky je „znovuzrozena“ a získává svůj vysněný život, štěstí a uznání, po kterém celý život toužila, ale časem i ona procítá a uvědomuje si identitu sebe sama, o kterou přichází, a která jí chybí.

Miroslav Petříček poukazuje na fakt, že jsou oba dva romány zasazeny do tzv. „kouzelného světa“, díky kterému nás romány vezmou do míst, díky jimž se distancujeme od každodennosti. Ať už to je Středomoří v **Uloupeném životě** nebo kouzelný a magický dům Balvínových. *„A navíc – pro dnešního čtenáře, vězícího víc než po uši ve zmechanizované všednosti nynějšího životního provozu (nemluvě o přítomné „realitě“), jsou tyto dva romány jakousi nenaivní pohádkou o podivuhodném světě, nezasahovaném škodolibou zlovůlí historie, jež se vtělila v každodennost (neboť v této podobě se mu historie prezentuje nejčastěji).“*⁵¹

3.1 Literární kritika a Benešovy psychologické romány

Šalda jakožto odpůrce románu **Uloupený život** *„Ten celý román je vůbec ulízaný a neparfumovaný román z bohaté společnosti, vnitřně zcela prázdný. Ti lidé Benešovi o nic neusilují, nic myšlenkově a vnitřně neprožívají, ba ani žádné práce nekonají; román metařů nebo pradlen musil by být vedle něho zázrak dynamismu, energie, dramatičnosti ...“*⁵²

Román se Šaldovi značně nezamlouval. Celkový román Šalda shazuje a nenalézá na něm žádnou pozitivní stránku. Šalda byl velkým zastáncem autentičnosti a pravdy. Ani jedno v Benešově díle neviděl, nýbrž dílo zpozoroval jako velmi jednoduché.

⁵⁰ JEDLIČKA, Benjamin. Román dvojího života. *Lidové noviny* [online]. 47/1939 (303), 3 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:1fb64ad0-5337-11dd-a762-000d606f5dc6?page=uuid:870e9d90-5256-11dd-b2fc-000d606f5dc6>

⁵¹ PETŘÍČEK, Miroslav. Za K. J. Benešem. *Listy* [online]. 2/1969 (13), 10 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Listy/2.1969/13/10.png>

⁵² ŠALDA, František Xaver. *Šaldův zápisník, roč. VII. 2. vyd.* Praha: Československý spisovatel, 1994, s. 292

V opozici je B. Jedlička, kterému se Benešův **Uloupený život** velmi líbil „*Podmanivé vyprávěčství, komorní slohová vybranost, zálibné pronikání v skryté končiny lidské duše a spolu i romantický sklon k situacím svým způsobem nevšedním, všechny tyto znaky románové tvorby K. J. Beneše ožívají v stupňované míře v jeho nejnovějším románu Uloupený život.*“⁵³

Dále Jedlička zdůrazňuje, že Beneš při psaní tohoto románu nečerpá z vlastních zážitků a zkušeností „...*netvoří z vlastního srdce*...“⁵⁴ Naopak se nám Beneš ukazuje jako nezaujatý vypravěč, který konstatuje skutečnost „...*našich nervů se zmocňuje psycholog a podporovatel společnosti, který se vystříhává osobního přízvuku*...“⁵⁵ Právě tento zvolený postup a Benešovo cítění nám přináší onu osudovost, která je pro toto literární dílo klíčová.

Jedlička nachází hlavní zápletku, gradaci a nastávající pásmo událostí od chvíle, kdy jedna ze sester při nešťastné náhodě umírá a do její role se dostává druhá sestra. Právě pomocí náhody přebírá Martina Sylvin osud života. V ten moment začíná ústřední problém Martiny a její deziluze o štěstí a šťastném životu. „*Tím se ocitáme u ústředního problému Benešova románu, který má svrchovanou zajímavost: je náš osud vskutku nezměnitelný a byli bychom opravdu šťastni, kdybychom se mohli státi těmi druhými, jimž závidíme?*“⁵⁶ Přesně na tuto otázku Beneš nachází ve svém díle odpověď a to se Jedličkovi líbí. Vznikne sled událostí a mnoho prozření. Vidina Martinina štěstí se rozplyne a nastává vystřízlivění z její vize.

I když Jedlička naznačuje Benešovu bohatou metaforičnost a někdy až příliš bohatou stylistickou stránku, tak zároveň velmi vyzdvihuje řízení Beneše předem daným schématem, což nám napomáhá k tomu, abychom příběh a postavy poznali do patřičných detailů. „...*přece účinek jeho románu je také ovocem dobře propracované osnovy: přihlíží i k detailům zdánlivě nepatrným, snaže se úzkostlivě a se zdarem, aby nikde nepronikl sebemenší záblesk nepravděpodobnosti.*“⁵⁷ Již zmíněnou osnovou tedy ukazuje Jedlička Benešovu autentičnost.

Co se týká dvojčat Martiny a Sylvy, tak Jedlička říká, že se Benešovy povedla tato dvojice velmi výborně ztvárnit. Především pak Martina a její vnitřní monology, díky kterým jsme nahlédli do dívčina nitra. „...*a přesto, že si autor rozhodně nelibuje v rozvádění erotických*

⁵³ JEDLIČKA, Benjamin., Román osudový. *Lidové noviny* [online]. 43/1935(488), 5 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:565fa370-25f0-11dd-bcf0-000d606f5dc6?page=uuid:4db9bb10-2326-11dd-95b2-000d606f5dc6>

⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ Tamtéž

⁵⁷ Tamtéž

situací, přece dovedl svým způsobem povědět dosti zdrcujícího a intimního nejen o srdci, ale i tělu ženině.“⁵⁸

Mužské postavy jsou u Beneše zastíněnější, v popředí jsou jednoznačně ženy. „*Zejména Toman je málo osvětlený.*“⁵⁹ Tvrdí Jedlička. Toto tvrzení můžeme potvrdit, jelikož Tomanovy vnitřní monology nejsou v knize dlouze obsaženy, nedozvídáme se o jeho pocitech postavy o nic více, než co vidíme z pohledu Martiny, případně Sylvy.

Jedlička akcentuje na to, že Beneš román nepíše jako pouhý vypravěč a nezaměřuje se pouze na události, jež následují chronologicky po sobě, ba naopak, dílo Benešovo se Jedličkovi ukazuje „...jako historie mučeného a poplašeného srdce.“⁶⁰

Jediné, co Jedlička Benešovi vytýká je konec románu, který značně kritizuje. „*Jest jenom litovati, že v závěrečné kapitole spustil autor se zřetele melancholicky smutnou krásu svého příběhu a uváděje na scénu pana Duranda-Villaera, pokazil konec románu, neseného přímo zeverovsky, happyendovou banálností.*“⁶¹

„*Dvojnická historie Uloupený život je zřejmě založena méně na duševném fenoménu, který i u nás zvábil nejednoho novelistu, nebo na mravním zhodnocení případu, kdy takového zjevu bylo vědomě zneužito k mystifikaci, nežli na dobrodružné fabulaci.*“⁶² Tímto začíná Sezina svůj pohled na Benešův román a je jasné, že Sezina zdůrazňuje již řečenou dobrodružnou fabulaci, tedy velmi dobře vymyšlený příběh děje.

Sezina velmi kladně hodnotí celkový dojem románu a jeho napínavost propojenou s osudovostí, také se mu zamlouvá gradace a použití psychologického tématu. „*Román Benešův je dějově velmi pohnutý, plný dramatických efektů a překvapení. Jistě mu nelze upřít ani rafinované psychologické pronikavosti, jak v jednotlivostech, tak v základním pojetí, rozvinutém jen příliš logisticky.*“⁶³

Náhoda má v Benešově románu taky značnou roli a Sezina si toho všímá. Dotýká se také otázky mravní, a to jak jedince, tak i společnosti. Románovou techniku Sezina

⁵⁸ JEDLIČKA, Benjamin., Román osudový. *Lidové noviny* [online]. 43/1935(488), 5 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:565fa370-25f0-11dd-bcf0-000d606f5dc6?page=uuid:4db9bb10-2326-11dd-95b2-000d606f5dc6>

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ Tamtéž

⁶¹ Tamtéž

⁶² SEZINA, Karel. Z nové tvorby románové. *Lumír (III)* [online]. 62/1935-1936 (5), 286 [cit. 2020-04-01].

Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/62.1935-1936/5/286.png>

⁶³ Tamtéž

komentuje takto: „*Je skvělá, i přes některé partie, působící jako obratné hazardování s konvencí a banalitou, jakých je arci pln i sám život.*“⁶⁴

Co Sezina považuje za nezdařilé v **Uloupeném životě** je autorův vhléd do úplné podstaty, dle Seziny se mu nezdařil. „*Autor klouže příliš povrchem a stylizuje mondénní společnost v linii trpytné sice, ale poněkud prázdné. Tím uniká skladbě i mnoho přísnějšího duše znaleckého přezvědu, jímž by jinak podmaňovalo vnitřní charakterové drama, napjatý zápas dvou povah v jedné bytosti.*“⁶⁵

K románu **Kouzelný dům** se vyjádřil Karel Sezina v časopise **Lumír** v sekci **Z nové tvorby románové**. Zde přirovnává Beneše jakožto mladšího následovníka Čapka. **Kouzelný dům** Benešův pak přirovnává k Čapkovu **Povětroni** nebo **Krakatitu**.

Dle Seziny má Beneš příkladně zvolené nadčasové téma, tedy podvědomí. „*V daném případě jde o amnesii, a to ne pouze jako o ztrátu paměti, nýbrž s ní takorůzka celé osobnosti*“⁶⁶

Příběh o dívce, která je nalezena při havárii letadla, což nikdo neví, ani ona sama, jelikož ztrácí paměť. Ujme se jí rodina Balvínova. . . ., *nová existence dívky není než jímavě bezradným tápáním v nezvyklém světě, jak to také autor znamenitě vystihuje.*“⁶⁷ Konstatuje Sezina.

„*Pro Benešův román je takto příznačnou úhrnná jemnost v pojetí s citelnějším motivačním uvolněním v jednotlivostech. Autor s bravurou míchá psychologickými kartami a žene dějový proud paradoxně na několik vlnolomů.*“⁶⁸ Sezina vyzdvihuje Benešův spád románu a jeho psychologickou stránku.

„*Hrdinka z dvojí mdloby procitá jako znovu zrozena k rozdílným životům; dům, který ji okouzлил, je vzájemně i jí okouzlen; z toho kolikerá osudovost.*“⁶⁹ Sezina tímto poukazuje na rozpad stereotypu, jenž se v domě nachází a akcentuje na nový zrod dívky. Ta je „znovuzrozena“ a začíná žít život ve svých dvaceti dvou letech zcela od začátku.

„*A grácií a náznaky elegantně tlumenými přenáší se skladatel přes překážky, znaje všude působit vybroušeností prostředků a stylových pomůcek. Místy jen, zdá se mi, zbytečně přepjal svůj pathos. Zato jevová skutečnost, v níž román dějstviuje, jak řečeno, je realističtější*

⁶⁴ SEZINA, Karel. Z nové tvorby románové. *Lumír (III)* [online]. 62/1935-1936 (5), 286 [cit. 2020-04-01].

Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/62.1935-1936/5/286.png>

⁶⁵ Tamtéž

⁶⁶ SEZINA, Karel., Z nové tvorby románové. *Lumír (III)* [online]. 66/1939-1940 (2), 91 [cit. 2020-04-01].

Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/66.1939-1940/2/91.png>

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ Tamtéž

⁶⁹ Tamtéž

přesto, že je vystihována spíše náladovým oparem, než hmotnou linií.“⁷⁰ Menší Sezinovu výtku nacházíme ve zmíněném Benešovu patosu. Sezina říká, že někdy zbytečně autor až moc přesvědčuje čtenáře, což může ubírat na věrohodnosti.

Sám život je plný překvapení, zvrátů a nepředvídatelnosti. Sezina říká, že Benešovi se velmi zdařile podařilo ukázat krajinu zdejšího kraje a velmi dobře autor popsal prostředí. *„Vzduch určitého kraje, básníku nepochybně citově blízkého, šel mu tady k duhu. Citová barva je zde vůbec sytější a teplejší, miň jen na povrchu ulpělá, než ještě v Uloupeném životě.*“⁷¹

Karel Sezina podtrhává literární techniku autora románu, líbí se mu Benešovo ztvárnění a jeho dokonalé rozuzlení zápletky. V neposlední řadě konstatuje fakt, že předešlý román Beneše byl zfilmován, a tak Beneš tento nový román píše už s tímto plánem, a proto se nám román může zdát i jako scénář k filmu.

B. Jedlička se 30. 9. 1935 v **Lidových novinách** vyjadřoval k Benešovu románu **Uloupený život**, za čtyři roky později, 19. 6. 1939 se Jedlička vyjadřuje i k druhému psychologickému románu Beneše a to ke **Kouzelnému domu** v článku s názvem **Román dvojího života**, který přesně vystihuje problematiku knihy. Zde ale není už tak nadšený jak u prvního románu a nachází u Beneše více negativ.

Náměty a nápady Benešových románů Jedlička velmi vyzdvihuje, a to v obou jeho románech. Velmi nápaditý je především **Kouzelný dům**, ke kterému se dále Jedlička vyjadřuje. *„Beneš se s oblibou noří do tajemných oblastí snu a podvědomí, do duchového života svých hrdinů, rád nasazuje lásce při vši její smyslnosti korunu ideálního vznícení a vyššího poslání, vždy je nakloněn započít nadšený zpěv o kráse vzácnějšího typu, vtěleného milosti Boží do dění života nebo do zjevu jednotlivcova.*“⁷² Jedlička zde vystihuje zásadní problémy románu, a to tedy sen, podvědomí, život a lásku. Lásku Beneš někdy ukazuje až idealistickou, to se však u konce změní, Beneš v literárním díle jde paralelou zpěvu a krásy, což promítá do obrazu protagonistů knihy.

Co Jedlička u Benešova **Kouzelného domu** kritizuje je jeho jazyková stránka, zejména Benešův básnický jazyk. *„Takovéto dílo románové by si ovšem žádalo především hodnoty slohové, zvláště vybraného a úzkostlivě citlivého básnického jazyka, který by nesměl nikdy zakolísat a svážit se do nížin plochého realismu, konvence a banality, ale také ne se vzdouvat*

⁷⁰ SEZINA, Karel., Z nové tvorby románové. *Lumír (III)* [online]. 66/1939-1940 (2), 91 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/66.1939-1940/2/91.png>

⁷¹ Tamtéž

⁷² Tamtéž

do verbalistní oblasti slovního proudu, nýbrž vyjadřovat základní skutečnost románovou silným slovem básnickým. K. J. Beneš nevytvořil však skladbu takovéto vnitřní jednoty a básnického posvěcení, jeho nový román není tak plně kouzelný, jak by chtěl vsugerovat titul.⁷³ Jedlička nám tím říká, že Benešův jazyk odebírá na magičnosti a kouzlu, která je pro román předurčená, svůj postoj hájí „...námět románu neprošel karanténou autorova srdce a krve, nýbrž spíše jen jeho psychologickou zvědavostí a kombinačním umem; pro zajímavé téma a poutavou fabulaci se teprve dodatečně hledala citová náplň a citový podklad.“⁷⁴ Dle Jedličky si Beneš chtěl jen určitou románovou fabuli zkusit, román nepsal z vlastní zkušenosti a srdcem, a proto nemohl docílit plné autentičnosti a toho, aby mu čtenář příběh uvěřil.

Díky znovuzrození Marie prožívá mladá dvojice románu až idylickou lásku. „Svou lásku k Martinovi prožívá s prapůvodní neporušenou silou své bytosti, neovlivňované zkušenosti života a působením okolí. Tragický defekt se takto proměňuje v jakýsi ráj zapomnění, který dává promluvit lidské duši v její základní netknuté čistotě, jak vyšla z rukou Stvořitelových.“⁷⁵ Jedlička nám tímto tvrzením zcela zjevně odkazuje na **Bibli**.

Jedlička dále píše, že se Benešovi povedlo vystihnout kouzlo života, poukázat na vyšší moc a nezvratnost osudu. Předvést opomíjené krásy světa a záhady. Na druhou stranu Jedlička Benešovi vytýká námět, ten je dle něj velmi špatně zpracovaný. „Mnohé působí uměle, křečovité a nastavovaně, zní konvencí a banalitou, ba i tam, kde slovo autorovo se zdvíhá k básnickému pathosu, je málo křišťálově čisté lyriky a poesie, zato však mnoho dutého verbalismu a nadnesené sentimentality.“⁷⁶ Dle Jedličky kvůli těmto skutečnostem nemůžeme věřit románu jeho autenticitu a nedokáže se na nás přenést ona kouzelnost domu Balvínových. „...autorovi se nedaří vyvolat skutečnou atmosféru tajemna...“⁷⁷

Beneš také selhal, jak Jedlička uvádí „V líčení křehké historie obapolné lásky mezi Martinem a Marií, ve scénách vzájemného poznání v milostných dialogích, kde všude proráží vnitřní neprožitost, slova znějí falešně, prázdně, ba naivně, milostné duo, v němž hlasy měly splývat v akord jediné vítězné melodie, se láme v pouhé otázky a odpovědi, v nichž nehovoří nálada chvíle a rozechvění niter, nýbrž jen fakta postupujícího děje.“⁷⁸ Jedlička tímto tvrzením

⁷³ JEDLIČKA, Benjamin. Román dvojího života. *Lidové noviny* [online]. 47/1939 (303), 3 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:1fb64ad0-5337-11dd-a762-000d606f5dc6?page=uuid:870e9d90-5256-11dd-b2fc-000d606f5dc6>

⁷⁴ Tamtéž

⁷⁵ Tamtéž

⁷⁶ Tamtéž

⁷⁷ Tamtéž

⁷⁸ Tamtéž

tvrdí, že román na nás není schopen přenést lásku mladého páru, Beneš si dostatečně nepohrá s postavou Marie a Martina, psal o jejich dialozích dříve, než si je stihl sám pořádně promyslet.

Miroslav Petříček v **Listech** zjevně vyzdvihuje Benešovu nadčasovost a poukazuje na sympatičnost Benešových románů mezi čtenáři „*Jestliže Benešovy romány Uloupený život a Kouzelný dům, vydané ve 30. letech, dodnes neztratily pranic na své přitažlivosti, je zřejmé, že fiktivní skutečnost, kterou vytvářejí, něčím přesahuje dobu svého vzniku, že je stále schopna nové, byť proměněné aktualizace.*“⁷⁹ Je zřejmé, že právě kvůli tématům, která kniha přináší, je a bude vždy čtenářům stejně blízká, ať už ji čtou kdykoliv.

Petříček dále tvrdí, že romány v sobě skrývají neoslabenou epičnost, tento svůj názor hájí „*Příběh, děj, psychologické konflikty, vznikající rozvinutím zápletky, která je stejně romaneskní jako věrohodná - to je nepochybně důvod, proč se do těchto románů K. J. Beneše můžeme v pravém slova smyslu začíst, aniž by naše pozornost byla odváděna „nežádoucím směrem“, tj. k úvahám o vztahu vypravěč – skutečnost, k distanci od vyličeného příběhu, způsobené obnažením autorovy vypravěčské techniky apod.*“⁸⁰ Miroslav Petříček vyzdvihuje romanesknost v **Kouzelném domě**, jež má dle něj prvky romantické napínavosti, které směřují až k fantastičnosti, což zapříčiňuje onen fakt, čtenářské touhy číst dále. Zároveň ovšem akcentuje na určitý autorův odstup od samotného příběhu, což přiřazuje k autorově vypravěčské technice. Beneš má totiž tendence odbíhat od tématu a přidávat do příběhu své osobité reálie či jiná zamýšlení.

„*A navíc – pro dnešního čtenáře, vězícího víc než po uši ve zmechanizované všednosti nynějšího životního provozu (nemluvě o přítomné „realitě“), jsou tyto dva romány jakousi nenaivní pohádkou o podivuhodném světě, nezasahovaném škodolibou zlovůli historie, jež se vtělila v každodennost (neboť v této podobě s emu historie prezentuje nejčastěji).*“⁸¹

Tímto tvrzením Petříček říká, že v době, kdy byl román vydán, tak jeho sympatie vzrostla, poněvadž se čtenář při čtení románu **Kouzelný dům** mohl přenést na jiné místo, než které ho zužovalo, tedy ono místo a dobu, ve kterém žil. Díky tomuto literárnímu dílu se alespoň na chvíli ocitne čtenář na kouzelném místě s magičností a milostnou zápletkou.

⁷⁹ PETŘÍČEK, Miroslav. Za K. J. Benešem. *Listy* [online]. 2/1969 (13), 10 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Listy/2.1969/13/10.png>

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ Tamtéž

3.2 Uloupený život

Uloupený život započal autorovu psychologickou tvorbu románů. **Uloupený život** od K. J. Beneše je důkazem, který potvrzuje autorovu uměleckou vůli a velmi dobrou práci s textem.

Autor zde velmi dobře rozvíjí téma dvojnictví, jež prochází celým románem a je základní problematikou knihy. „*Přiřadiv se k evropské vlně psychologického romanopisectví, podnikl Beneš v první knize průzkum dvojnictví: předvedl tu osud ženy, která „zastoupila“ životní roli své zemřelé sestry.*“⁸²

Dvojnictví ve smyslu dvou žen, která jsou dvojčata na vlas podobná a mají zalíbení ve stejném muži. „*Základní fabule románu pramení z překvapující a dráždivé podobnosti sester- dvojčat a z jejich osudového setkání s mužem, který v Martině vzbudí opravdovou lásku, i Sylvy však jen umíněný rozmar nepřející a štěstěnou zhýčkané dívčí bytosti.*“⁸³ Přes jejich podobnost však má každá ze sester svůj osud a ten nelze změnit. Setkáváme se tedy s otázkou osudu, což autorovi napomohlo k dalšímu rozvoji díla. Sestry nám také prezentují dokonalé kontrasty. Šťastná Sylva stojí proti nešťastné a vnitřně rozpolcené Martině. Protiklady pak nacházíme také v povahových vlastnostech.

Celý román je situován do doby před první světovou válkou, především do Prahy, poté také do Vídně a do francouzských přímořských lázní. Autor nás také vezme do krás krajiny ve Středomoří. „*Provází jeho postavy věrně z rozmařilé předválečné Vídně na francouzské pobřeží mořské; obklopuje je pronikavými turistickými a cestopisnými dojmy od Středomoří do Švédska, do Řecka, ba div ne až do polárních končin – a zase se nad nimi ustaluje v nejluxusnějším pražském koutě vilovém.*“⁸⁴

Děj nám začíná gradovat a dostává spád po nešťastné události na lodi, kdy jedna ze sester umírá „*Sestry se zase vydají do mořských lázní a za nerozvážné vyjíždky na rozbouřené moře mladá paní utone...*“⁸⁵, konkrétně Sylva, a to při nešťastné příhodě

⁸² BLAHYNKA, Milan, ed. *Čeští spisovatelé 20. století: slovníková příručka*. Praha: Československý spisovatel, 1985., s. 29- 30

⁸³ JEDLIČKA, Benjamin. Román osudový. *Lidové noviny* [online]. 43/1935 (488), 5 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:565fa370-25f0-11dd-bcf0-000d606f5dc6?page=uuid:4db9bb10-2326-11dd-95b2-000d606f5dc6>

⁸⁴ SEZINA, Karel., Z nové tvorby románové. *Lumír (III)* [online]. 62/1935-1936 (5), 287-288 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/62.1935-1936/5/287.png>

⁸⁵ SEZINA, Karel., Z nové tvorby románové. *Lumír (III)* [online]. 62/1935-1936 (5), 286 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/62.1935-1936/5/286.png>

a Martina, tedy Sylvina sestra, která skoro také nepřežije, se dostává shlukem náhod do ústřední role hlavní hrdinky, jenž začíná prožívat existencionální problémy. Nemá sílu a ani možnost bránit se faktu, kdy ji všichni začínají nazývat Sylvou a tak přebírá její roli, jsou totiž na vlas podobná dvojčata.

Vyvstávají nám otázky na Martinu, které si sama Martina pokládá a začíná se svou vlastní identitou a identitou sestry bojovat. Má člověk právo využít náhody a převzít na sebe úlohu jiného osudu za vidinou vysněného života a štěstí? Martinina vize se nenaplnuje, tak jak si přála a začne prožívat bolestivé rány života. „*Martina zavinila také řadu katastrof, jako nepřímou záhubu onoho vášnivého milence, kterého odmítla, jakmile dosáhla svého, nebo smrt otce, skláčeného podezřením, že sestra sestru snad utratila.*“⁸⁶ Uloupená osobnost Martině nepřinesla to, co chtěla, ba naopak „*pronásleduje jako kletba.*“⁸⁷

Hlavní protagonistka knihy se nám tak v průběhu celého díla přeměňuje a vyvíjí. Její bolestná touha po naplnění osudu, po jejím uznání a lásce ji bezpochyby žene dopředu. Nakonec Martina dojde k prozření, že toužila po nemožném, když chtěla sestřino štěstí. To, po čem celou dobu toužila, jí nakonec nesplnilo šťastný život.

V závěru se se vším smíří a dospěje do bodu, kdy se rozhodne, že již nebude žít život jiných a bude se především věnovat výchově dítěte, jež je její, z jejího těla. Právě dítě navrací Martině její samotnou identitu zpátky a díky dceři se Martina vzpírá osudu a odhodlá se žít podle své niterné přirozenosti dále. „*...již za vypuklé zatím války šla do sebe a nežila životem jiných, lehkomyšlných a prostopášných žen; nyní se především věnuje výchově dítěte, jež jí, tělo z těla jejího, i fyzicky vrací vědomí vlastní osobnosti. Takže se posléze, po smrti přivlastněného muže, odhodlá žít po vlastní přirozenosti a na svůj vrub.*“⁸⁸

3.3 Tematika a motivy v románu Uloupený život

Téma žárlivosti nás provází začátkem knihy a je hybatelem hlavní dějové gradace, tedy smrti Sylvy. Kvůli pocitu méněcennosti zápasí Martina s vůlí osudu a chce se dostat na místo své sestry Sylvy. Martinu trápí pocit druhotného postavení, které je zapříčiněno tím, že se narodila jako druhá a nikdo nečekal, že bude mít Sylva dvojče. K pochybnostem Martiny

⁸⁶ SEZINA, Karel., Z nové tvorby románové. *Lumír (III)* [online]. 62/1935-1936 (5), 287 [cit. 2020-04-01].

Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/62.1935-1936/5/287.png>

⁸⁷ Tamtéž

⁸⁸ Tamtéž

napomůže také fakt, který se dozvídá po smrti své matky, od otce. Do té doby si vždy myslela, že jí bylo předurčeno býti druhá, matka se k ní taky tak vždy chovala a dávala jí to najevo. Když tedy Martina zjistí, že rozhodnutí o tom, která z dvojčat byla narozena první, provedl los, začne nad svým osudem ještě více přemýšlet a žárlivost jí pohání ještě více vpřed. „*Když se narodilo ještě druhé dítě, nastal zmatek. Všecko bylo připraveno jen na jedno, a tu byly najednou dvě, a k tomu tak naprosto stejné, že by je ani děd Vševed nerozeznal.*“⁸⁹ „*Řekl jsem si: jedno musí být první, ať rozhodně los.*“⁹⁰ Co když byla ona tou první a ona měla dostat lásku, ji měli mít všichni rádi a ona měla být dítětem, které matka chtěla, ne jen tou druhou narozenou. „*Ale nejde přece o pouhé prvorozenectví! Běží o to, že ta, která možná omylem byla uznána za první, byla více hýčkána a více milována, že byla obklopena jiným ovzduším, jinými city, jinými myšlenkami, jinými touhami a přáními, jinou magickou silou lidského společenství než ta druhá.*“⁹¹

Téma žárlivosti můžeme také vidět v lásce obou dívek ke stejnému muži. Láska, jež byla pro Martinu osudová, na rozdíl od Sylvy, která Tomana brala pouze jako svůj dosažený cíl „*Zítřejší přijede Toman nikoli k oslavě svých narozenin, nýbrž požádat otce o Sylvinu ruku!*“ „*Ne o její – o sestřinu ruku přijde zítra Toman požádat otce! Láska k Tomanovi naplnila mé srdce, že krev sotva má v něm místo.*“⁹²

Motiv prstenu se nám objevuje v celé knize. Byla to jediná věc, kterou se dvojčata lišila. „*Jen jedna z nich měla snubní prsten. A tato ho nemá.*“⁹³ Martina nenosila prsten, nebyla vdaná, zatímco Sylva ano. Když se Martina pokouší Sylvu zachránit při katastrofě na lodi, kde Sylva nakonec umírá, tak nahmatá jen její ruku. Na Martininu ruku náhodou sklouzne Sylviin prsten, což Martině vnukne myšlenku, kterou by nahlas nikdy nevyřkla. „*Ale jak se jí ten prsten octl na prstě? Kdo jí jej tam navlékl? Ona sama? Či její dávná touha po sestřině štěstí? A Kdy?*“⁹⁴ V této situaci vidí Martina přímou osudovost. Musí to udělat, osud to tak chtěl, jinak by to tak neudělal. Všechny její prosby byly vyslyšeny a vidina vysněného života se jí dostává na dosah ruky. Pomocí této náhody se Martina dostává do role Sylvy a přebírá tak její identitu a život.

⁸⁹ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. 11. vyd., v Čs. spis. 3. vyd. Ilustroval: Eva HAŠKOVÁ. Praha: Československý spisovatel, 1984. Klíč (Československý spisovatel), s. 16-17

⁹⁰ Tamtéž, s. 17

⁹¹ Tamtéž, s. 18

⁹² Tamtéž, s. 9

⁹³ Tamtéž, s. 71

⁹⁴ Tamtéž, s. 62

Motiv smrti je pro toto dílo zásadní. Nejzásadnější a nejdrastičtější smrt je smrt Sylvy. Dojde k ní na lodi, kdy si dívky udělají výlet a neuposlechnou rady zdejšího muže, a i přes špatné počasí pokračují dále. Smrt Sylvy je vykreslena v knize velmi emocionálně. „*Jenže Martina ztratí duchapřítomnost, má sotva kdy se přikrčit, plachetní ráhno mihne se jí těsně nad hlavou dlouhým obloukem, Sylvin bolestný výkřik, lodní dno jako by se pod ní propadalo, hmátne slepě kolem sebe, chopí se čehosi, vlna ji zaleje, zdá se jí, že už je pohřbena navěky, dusí se, ale náhle, když už pozbývá sil a srdce má až v hrdle, octne se na povrchu, s úlevou zhluboka vydechne a uvědomí si, že se drží okraje převrženého člunu. Jen po Sylvě ani stopy.*“⁹⁵ Atmosféra spojená s popisem napjaté situace na lodi, jenž podtrhuje celou dramatickou situaci. Autor zvolil jedno dlouhé souvětí, čímž vytvořil gradaci situace, čtenář díky tomu smrt Sylvy opravdu prožívá. Také tímto momentem umírá sama Martina. Zrodí se nová Martina v obrazu Sylvy, avšak Martina vnitřně moc dobře ví, že nepohřbívá tímto činem svou osobnost, ale pouze své jméno.

Paní Oličová, jenž je matka Martiny a Sylvy je další osobou, která v knize umírá. Její smrt je ovšem smrt přirozená a není popsána nějak dramaticky. Čtenář ji bere jako fakt života.

Další smrt, kterou můžeme považovat i jako trest pro Martinu je smrt jejího otce. Smrt pana Oliče je v naprostém kontrastu se smrtí paní Oličové. Smrt otce obou sester je popsána až hororově a Martina se s otcem loučí opravdu těžce, což přisuzujeme faktu, že Martina cítí za smrt otce vinu. Pan Olič jako jediný tuší, že něco není v pořádku, a že za smrtí jedné ze sester stojí něco víc, než mu bylo řečeno. Osudová chvíle nastává, když přijde za Martinou otec v noci a volá na ni „*Martino!*“⁹⁶ „*Ted' už je to jasné, nočním tichem se rozléhající volání.*“⁹⁷ *Nekonečné vteřiny kanou do tmy. Náhle zaúpění a temná rána, cosi těžkého se zřítilo na podlahu.*“⁹⁸ Martina se vši silou nechce nechat vyvést z míry, ale skončí to katastrofou, která následně vede do úrazu jejího otce a smrti. „*...ještě ho snad úplně neujistila o své nevinně, ale zároveň vidí: otcovo tělo se na lůžku vzepne, jeho paže se napřáhnou, jako by se chtěly něčeho zachytit, z úst s emu vydere chraptivý křik, nikdo mu nerozumí, jen Martina se domnívá, že v něm rozeznala střepy svého jména.*“⁹⁹

⁹⁵ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. 11. vyd., v Čs. spis. 3. vyd. Ilustroval: Eva HAŠKOVÁ. Praha: Československý spisovatel, 1984. Klíč (Československý spisovatel)., s. 58-60

⁹⁶ Tamtéž, s. 136

⁹⁷ Tamtéž, s. 136

⁹⁸ Tamtéž, s. 137

⁹⁹ Tamtéž, s. 139

Martina také přispěla k smrti Oto Karala, jelikož mu neopětovala lásku, jakou mu za svého života přislíbila Sylva. Oto Karal nakonec padl v první světové válce. Byl to Sylvin milenec, později i milenec Martiny. Smrt Karala paradoxně napomohla k procitnutí Martiny a Martina zjistila, že Sylvou už být nechce, chtěla se navrátit ke svému já. O smrti se také dovídáme z dopisů, které píše Toman. Ten píše dopisy své ženě, tedy Sylvě, avšak v této době už dopisy čte Martina, jelikož přebrala její roli a s tím se váže i role manželky.

„8. listopadu. – Bez naděje. Sylvo!

9. listopadu. – Zima, hlad. Nemocen. Sylvo!

10. listopadu. – Zemřel Johansen.

11. listopadu. – Zdá se mi, že můj konec je blížký...“¹⁰⁰

Toman píše z polární výpravy a oslovuje v nich Sylvu v momentech, kdy si sám myslí, že je na sklonku života a zažívá poslední chvíle. Autor také velmi barvitě vykresluje přírodu v krajinách, kde se Toman nachází. Obdobně jako u smrti Sylvy, i zde můžeme vidět akcent na přírodu a rozbořenost moře.

Identita je posledním motivem, který přiblížíme. Konkrétně se budeme zabývat identitou Martiny, jelikož to je ústřední motiv knihy. Martina není zcela zjevně od začátku sama se sebou spokojená. Pocit méněcennosti Martiny můžeme vidět v Martinině frustraci, kdy si Martina myslí, že když je úplně stejná, jako její sestra, tak nemá sebe samu, nemá svou osobnost a není jedinečná. „Žádný, ani nejmenší rozdíl! Každý člověk na světě má nejvyšší a nejsvětější právo říkat: jsem neopakovatelný, mé já nemá množného čísla. Proč to nemůžeme říci my? Ani ty, ani já. Proč? Necítíš v tom nespravedlnost, že není odpovědi na tuto otázku?“¹⁰¹

To se ovšem postupem času mění. Například po smrti Sylvy doktor Martině sdělí, že Martina (tedy Sylva) byla už ženou, což Martinu naprosto šokuje „Slovem madame, zjistil jsem, že vaše sestra byla ženou, rozumíte ženou, nikoli dívkou... zkrátka nebyla virgo intacta, a to překvapilo vzhledem k jejímu svobodnému stavu.“¹⁰²

Martina si neuvědomuje, že přebráním role a identity sestry získala vše, co Sylva měla, tedy i věci zcela nečekané. Martina je povinna převzít roli manželky, ale dozvídá se také o Sylvině milenci Karalovi a začíná zjišťovat, že vše není tak, jak si prvoplánově myslela.

¹⁰⁰ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. 11. vyd., v Čs. spis. 3. vyd. Ilustroval: Eva HAŠKOVÁ. Praha: Československý spisovatel, 1984. Klíč (Československý spisovatel), s. 196

¹⁰¹ Tamtéž, s. 24

¹⁰² Tamtéž, s. 85

Sbližuje se i s Otou Karalem, jelikož Karal začíná nabývat podezření. „*Sylvo, drahá, co je s vámi? Copak jste za ty dva měsíce na mne opravdu zapomněla?*“¹⁰³ Martina přesvědčuje sama sebe, že to je v pořádku, jelikož je teď Sylvou a Sylva měla Otu jakožto milence, proč by jej tedy neměla mít ona? „*Jenže: koho líbal Oto Karal, koho se dotýkal? Ji, nebo Sylvy?*“¹⁰⁴ Začíná vést vnitřní boj, kde si zjevně neví rady sama se sebou. „*Co všechno se asi mezi ním a Sylvou přihodilo? Kam až se s ním Sylva odvážila? Dohaduje se toho, ačkoli nezná podrobnosti, její úloha však záleží právě v tom, že se musí tvářit, jako by je znala.*“¹⁰⁵

Problém nastává, když se vrací její vysněný muž, Toman. Po návratu cítí k Martině chlad, odstup a nastane odcizení těchto dvou osob. Sám Toman necítí to stejné, co cítil před odjezdem na výpravu, cítí, že je něco jinak, ale nedokáže popsat co. Martina to moc dobře ví, není ta, za kterou se měl vrátit. „*Hm, změnila ses, je to přece jen pravda, že manželství ženy proměňuje. Dokonce i manželství zatím tak krátké.*“¹⁰⁶ Nic není podle představy Martiny. Její osudová láska najednou není osudovou? I přes to všechno, co pro jeho záchranu musela udělat? Velkou ránou pro Martinu je také to, když jí Toman řekne pravdu o ní samé. „*...že jsem pocítil zvláštní úlevu, když jsem se o ní dočetl v tvém dopise.*“¹⁰⁷ „*Já jsem se Martiny bál a vždycky jsem si přál, aby ji nějaký pravím dobrý – osud zanesl co nejdále od nás.*“¹⁰⁸ Toman Martinu neměl nikdy rád. Pro samotnou Martinu v roli Sylvy je to velice těžký moment. Postupné odcizování této dvojice, jež v příběhu velmi graduje, můžeme přisuzovat k vině a trestu. Martina cítí vinu, a tak jako jeden z trestů je právě odcizení Tomana od ní. Trest za ukradenou osobnost.

Konečná otázka identity Martiny nastává tehdy, když Martina zjistí Tomanovu nevěru. Do té doby má stále vidinu dobrého konce mezi nimi. Vidinu lepších zítřků. „*Překonáme to, jenže musíme začít od počátku. Já věřím, že dítě, které se narodí, nás sblíží nejjistěji.*“¹⁰⁹ Martina je těhotná, a právě v dítěti vidí jakýsi symbol, který by jim mohl přivést štěstí. V momentě, kdy zjistí, že jí je Toman nevěrný, tak jej navždy opustí. Oprostití se od role Sylvy a odjede daleko, do míst, kde může začít znova.

¹⁰³ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. 11. vyd., v Čs. spis. 3. vyd. Ilustroval: Eva HAŠKOVÁ. Praha: Československý spisovatel, 1984. Klíč (Československý spisovatel), s. 113

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 116

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 112

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 128

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 264

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 265

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 296

Martina znovunalézá svou identitu a dojde k uvědomění sebe samé v momentě, kdy je od svého starého života pryč a začíná nanovo. Svou identitu vloží do své dcery, kterou pojmenuje Martina. „*Bude se jmenovat Martina.*“¹¹⁰ Dceru také nechá, aby jí říkala jejím vlastním jménem. „*Chceš-li, můžeš mi tedy říkat Martino, nemám nic proti tomu. Ale jen ty, bude to jen tvé právo, nikoho jiného.*“¹¹¹ A nakonec dojde k tomu, že je šťastná, pokud je sama sebou. Teď již procítá a může žít plnohodnotný život, kdy se nebude přirovnávat a porovnávat. „*A Martina rázem všeska vzplane jako pochodeň a hoří vysokým plamenem jediné vládčí myšlenky. Kdyby mě nyní měl někdo rád, bude mě milovat už jen pro mne samu a pro ni jiného.*“¹¹²

3.4 Kouzelný dům

„*Podmiňuje životní prostředí lidskou osobnost, její povahové vlastnosti a charakter? Úplně nebo jen částečně?*“¹¹³

Beneš, který byl velice vzdělaný autor, což nám potvrzují fakta, která říkají, že byl přírodovědec a filosof se na již výše kladené otázky právě ve svém románu *Kouzelný život* snaží nalézt odpovědi.

První vydání románu **Kouzelný dům** se povedlo v roce 1939, což nás přivádí na to, že román je zasazen do období války a autor v něm poukazuje právě na možné válečné zpusťování země. Dalším důležitým faktorem a zároveň i inspirací při tvorbě tohoto románu je rodina. Rodina, která tvoří domov, Beneš se zaměřuje na vztahy a tento kruh lidí, kteří se vzájemně podporují, soucítí spolu, mají se rádi a navzájem se dokážou pochopit a pomoci si.

V tomto díle můžeme také mluvit o ztvárnění života v podobě básnické, jelikož dalšími důležitými motivy pro toto vyprávění je skutečnost a sen. Beneš se zabývá lidským podvědomím, láskou a životem. Tyto skutečnosti dělají z románu nadčasové téma a tím pádem i nadčasové dílo, nehledě na nečekanou sociální pointu, která nás čeká na konci knihy.

Jak sám autor v doslovu **Kouzelného domu** píše „*Úplná ztráta paměti! Člověk jí postižený stojí tu náhle uprostřed světa, jež nezná, nic neví o svém původním společenském*

¹¹⁰ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. 11. vyd., v Čs. spis. 3. vyd. Ilustroval: Eva HAŠKOVÁ. Praha: Československý spisovatel, 1984. Klíč (Československý spisovatel), s. 318

¹¹¹ Tamtéž, s. 237

¹¹² Tamtéž, s. 332

¹¹³ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. 11. vyd. (v MF 1.). Praha: Mladá fronta, 1963. Kapka. (přebal)

zařazení, všechny třídní vlivy prostředí a výchovy v něm vyhasly spolu se zapomenutou minulostí. Tento psychologický problém lidské osobnosti patří k oněm literárním látkám, které znovu a znovu lákaly a dodnes lákají v různých dobách a rozličných zemích spisovatele, aby se jich nějak nově, osobitě zmocnili. Přitahoval také mě.¹¹⁴ S čímž můžeme naprosto souhlasit, autorovi se tuto problematiku podařilo velmi dobře zachytit, a jak již bylo zmíněno, tak právě psychologické problémy provázejí lidi do dnešního dne. Ztráta identity a lidské osobnosti, znovunalezení sebe sama, na všechny tyto problémy si pokládáme otázky i my. Nadčasovost knížky je zde tedy více než jasná.

Důležité je také zmínit, že se autorovi v tomto románu velice podařilo vystihnout ráz krajiny. Láska k nedotčené přírodě se projevuje dlouhými popisy v knize, krásnou metaforičností a personifikací. „...se rozevřelo širé, deštěm zšedlé panoráma svitavského údolí. Leželo k hřebenu Moravského krasu. A uprostřed obrovské kotliny, kostkované obdélníky polí a luk a lemované modrým pásem lesů a hor, tyčily se dva strmé kopce těsně vedle sebe, jeden holý a druhý zalesněný. Bylo v nich cosi protismyslného, cosi jako rozmarná hříčka, a přece dodávaly celé krajině zvláštního, nezapomenutelného rázu.“¹¹⁵

Beneš svůj experiment v **Kouzelném domě** postavil na příběhu ženy, která se znovu rodí. Svou dosavadní ztrátou paměti se z ní stává zcela nová osoba, která není poskvrněna minulostí a jistými konvencemi, které proudí z jejího domova. Ztracené vědomí Marie k ní hovoří, a to pomocí snů. K nové Marii jistě pomohl mladý muž Martin. Martin byl Mariin učitelem a ochráncem, můžeme říci, že dokonce Marii vdechnul novou duši. Tato mladá dvojice projde třemi těžkými zkouškami, jež ji ovlivní. První velkou ránou je sebevražda Martinova bratra. Martinův bratr, Vilém je poznamenán zkušenostmi z války a jeho psychická stránka to neunáší, Vilémovo zoufalství je také v přímém vztahu k lásce bratrově vůči Marii. Další velká zkouška pro zamilovaný pár nastává ve chvíli, kdy se vydávají do Prahy, aby našli Mariinu totožnost a minulost. Posledním a můžeme říci, že i třetím neštěstím těchto dvou mladých lidí je provedená hypnóza, kterou provádí kouzelník. Ten donutí dívku v daném okamžiku vzpomínat na její minulost.

„Čtenáři tohoto příběhu, nebud'te překvapeni, budu-li vám vyprávět o lidech, kteří žili nežili, o domě, který byl nebyl, ale dosud stárne uprostřed kypivé zahrady, a zvu-li vás, nikoli z nedostatku odvahy, abyste mě následovali do krajin snů a dívali se se mnou, jak přichází na svět krása a zase mizí, když se na ni chvíli zjevila užaslým zrakům člověka čistého srdce, který

¹¹⁴ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. 11. vyd. (v MF 1.). Praha: Mladá fronta, 1963. Kapka, s. 271

¹¹⁵ Tamtéž, s. 25

okouzlen vzpomínkou, marně se táže, kdo ji vyslal a kam odešla, podobna hvězdě, jež vzplane a zhasne v jediné noci.“¹¹⁶ Dovolím si citovat přímo autorův vstup do knihy, kde velmi dobře shrnul vše, co v knize zaznívá a s čím si autor hraje. Z níže uvedeného, i ze samotné knihy můžeme mít v konečné fázi pocit, že ten příběh nemusel ani být a přivádí nás dílo na mnoho otázek. Byla to realita, či nikoliv?

Vše krásné jednou zmizí. Krásně řečený fakt, který lze zasadit i do dnešní doby. Můžeme prožívat něco krásného, něco magického a kouzelného, ale nikdy nevíme, kdy to zase zmizí, zhasne to v jediné noci nebo to přetrvá dále?

3.5 Vybrané motivy v románu Kouzelný dům

Motiv kouzelného domu je již v názvu díla. Adjektivum kouzelný evokuje magičnost, kouzelnost a tajuplnost, což odpovídá samotnému příběhu knihy a záměru Beneše. Beneš také často pomocí metaforičnosti nechává dům ožívat. Kouzelný dům, z kterého si vzal Beneš inspiraci, vystavěla rodina Vašíčkova v 19. století. Dům se nachází v obci Žerůtky. V již zmiňovaném Kouzelném domě žije rodina Balvínových a odehrává se v něm podstatná část děje. Kouzelnost domu můžeme přisuzovat nalezené dívce Marii.

Když však Marie přišla do domu a narušila chod domácnosti, tak se především tetičky bály. Jejich stereotyp a řád byl narušen, to je zneklidňovalo, a tak začaly mít strach. „...čest prastarého domu byla v sázce.“¹¹⁷ Ta vnesla kouzlo do domu, jinak v domě panoval stereotyp, na který Beneš velmi často naráží. Balvínovi žili každý den stejně, žili podle tetiček a v zajetých normách. „Jeho stěny několikrát změnilly barvu a teď již po deset let byly vymalovány růžově. Jídelna měla jako sál tři okna a u každého z nich sedala jedna stařenka. Tento zasedací pořádek nebyl nikdy porušen, za každým oknem bylo ze zahrady vidět vždycky touž bílou hlavu, nýbrž tři neměnné ozdoby, postavené tam za sklem na věčné časy.“¹¹⁸ Nebo můžeme shledat stereotypnost v situaci, kdy byla diskuze u Balvínů ohledně hrušně, tetičky nechtěly ani za nic hrušeň nechat skácet, i když už nebyla k užitku. „Říkám ti, že ti nedovolím tu hrušeň porazit. Co na tom, že už nenese ovoce? Stojí tam, pokud má paměť sahá, ať tam tedy stojí dál, dokud budu živa.“¹¹⁹

¹¹⁶ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. 11. vyd. (v MF 1.). Praha: Mladá fronta, 1963. Kapka., s. 5

¹¹⁷ Tamtéž, s. 22

¹¹⁸ Tamtéž, s. 28

¹¹⁹ Tamtéž, s. 63

V rámci rodiny Balvínů a motivu domu si ukážeme i semknutost rodiny, která vždy držela při sobě. „*Následovali ji všichni, Martin, Vilém, Venta i Rosa, a v jídelně sesedli se kolem stolu jako spiklenci. Na všech spočinula hrozivá tíha nenadálého nebezpečí.*“¹²⁰ To nám ukazuje pravou podstatu rodiny a lásku rodiny, kdy všichni drží při sobě a myslí na důsledky, které by mohly jakéhokoliv člena postihnout.

Motiv mlhy a noci se nám vyskytuje hned začátkem příběhu. První zmínka o mlze přichází již u první kapitoly, kdy Venta jede na své motorce „*...tak ho dusila ta oblaka mlhy, která se vztekle řítí proti němu a jedním hmatem rdousila mu dech i záři reflektoru. Nikdo nemohl tušit, že zatím do údolí Svitavy spadne taková duchna mlhy, hotový dusimuž.*“¹²¹ Noc nám ukazuje určitou magičnost chvíle a mlha jakési zahalení něčeho až nadpřirozeného, mlha také vsugerovává neviditelnost, kterou si můžeme spojit s Mariinou nevědomostí a její ztrátou paměti.

Mlha se začala trhat ve chvíli, kdy spatřili určitý záblesk, v tomto momentě můžeme vidět jakýsi zázrak či neštěstí. Trhá se záměrně a dává možnost prostoupit tomu něčemu magickému, co je v dále. „*...mlha se trochu trhá, odpověděl Otrádovec a ukázal do tmy směrem, kde se jindy prostíralo široké panorama svitavského údolí. Moře mlhy tam najednou nabylo hloubky a v ní jakoby na samém dnu, plápolal rozplizlý kotouč neurčité, zarudlé záře. Příznačná záře nějakého dalekého ohně, vznášející se v rozšklebené nicotě.*“¹²² Zde máme moment, kdy se najednou noc probouzí a nechává proniknout jakési kouzlo do domu, do onoho světa, který byl předtím zahalen a zajet v určitých mravech a konvencích.

„*Pak zhasla tři přízemní okna. Pak se na chvíli rozsvítilo postranní okno u vrb, ale i to zhaslo. Na dvoře se rozštěkal pes... a pak byla už jen mlha a noc. Zmocnily se vlády a kralovaly neomezeně. Dům spal.*“¹²³ Tajemná chvíle pominula a vše se vrátilo do normálu, avšak jasná záře a nalezené tělo Mariino byly již skutečnosti, které vedly celý děj dále. Jasná magičnost. Záře, jež přinesla Marii do domu Balvínových. Dívka probudila dům, ze tmy se objevilo světlo. „*Z postranního průčelí domu zavrstal se náhle do tmy žlutavý odlesk světla.*“¹²⁴

Motiv očí se v románu objevuje především u Marie a Martina. Martin akcentuje na Mariiny oči skoro při každém pomyšlení na ni. Když se Martin skláněl k Marii. „*V té chvíli, jak se k ní skláněl, otevřela oči.*“ Spatřil Martin poprvé dívčiny oči. „*Velké, jako černý lak se*

¹²⁰ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. 11. vyd. (v MF 1.). Praha: Mladá fronta, 1963. Kapka., s. 22

¹²¹ Tamtéž, s. 9

¹²² Tamtéž, s. 13

¹²³ Tamtéž, s. 14

¹²⁴ Tamtéž, s. 15

*lesknoucí oči. Dívaly se naň, ale Martin věděl, že ho nevidí. Neviděly ještě, byly jen doširoka, jakoby v hrůze otevřeny.*¹²⁵ Martina oči natolik uchvátily, jelikož byly znakem tajemnosti, nedokázal se jim vzepřít, probudil se v něm jakýsi vnitřní povel a cítil se býti pod tlakem. V očích měla dívka ukrytý strach. Martin je neustále ve svých myšlenkách u dívky, „*Ty oči, ty oči! Měl je stále před sebou, veliké, skelně lesklé, palčivé, nedohadné.*“¹²⁶ Martin stále myslí na dívčiny oči a snaží se přijít na to, co se mu oči snaží říct. Oči jsou také symbolem leteckého neštěstí, protože právě oči ho viděly a jako jediné si jej pamatují, nikoliv Marie, ale oči jsou tím svědkem. Martin po oné noci mohl jít konečně spát, avšak „*veliké, černě se lesknoucí oči šly s ním.*“¹²⁷ Provázely jej po celou dobu příběhu a stále sebou něco nesly.

¹²⁵ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. 11. vyd. (v MF 1.). Praha: Mladá fronta, 1963. Kapka., s. 16

¹²⁶ Tamtéž, s. 18

¹²⁷ Tamtéž, s. 19

Závěr

Cílem práce bylo představit zapomenutého autora Karla Josefa Beneše, což jsem koncipovala na jeho osobnost, dílo a společenské postavení. Při této kapitole mi napomohly jak odborné knihy, tak sám Karel Josef Beneš, který v článku **Mých deset let v literatuře** objasňuje okolnosti vzniku jeho děl a přibližuje, jak je zamýšlel. Díky faktu, že Beneš sám hojně přispíval do novin, se o něm můžeme dozvědět o dost více po přečtení jeho tezí, to mi napomohlo k naplnění autorova typu a celkovému vyložení autora.

Dalším mým cílem bylo ozřejmění autorových psychologických románů **Uloupený život** a **Kouzelný dům**.

V obou románech nalezneme ženské hrdinky, jež jsou právě pro Beneše příznačné. Pomocí těchto žen se Beneš snaží poukázat určitou determinaci společnosti a sociálního prostředí. Obě hlavní hrdinky mají psychické problémy a ztracenou identitu, to již pramení z názvu děl. V **Uloupeném životě** je hlavní protagonistka sama se sebou nespokojená, a proto „uloupí“ identitu své sestry. V **Kouzelném domě** hlavní postava upadá do bezvědomí a trpí následnou amnesií, a tak se pomocí „kouzelného domu“ rodí nová osoba. Obě hrdinky jsou z vyšších vrstev, což poukazuje na fakt, že Beneš upozorňuje na determinaci lidí, především determinaci výchovou, kdy ani jedna z hrdinek se nedokáže vymanit ze svých sociálních poměrů, kde vyrůstaly.

Obraz literární kritiky na Benešovy romány se mi povedl znázornit především pomocí dobových periodik, ze kterých jsem čerpala. Sám Beneš hojně přispíval do **Literárních novin**. V **Literárních novinách** se o Benešovi také značně dozvídáme, najdeme tam například článek Miroslava Petříčka s názvem **Za K. J. Benešem** nebo Benjamina Jedličky, který se zaměřuje kritikou na jeho tři společné romány, které napsal před válkou. **Uloupený život**, **Kouzelný dům** a **Vítězný oblouk**, ke všem těmto jeho knihám se Jedlička vyjádřil, i když z hlediska autorovy tvorby zde ještě můžeme zařadit **Červenou pečeť**. Ale nejednalo se jenom o **Literární noviny**, početné informace o románech a následnou analýzu a kritiku také provedl například Karel Sezina v časopise **Lumír**. Názory na Beneše v literární kritice byly velice kladné, pouze Šalda byl hlavním odpůrcem Beneše, který jeho dílo považoval za zcela jednoduché.

Seznam použité literatury a zdroje

Primární literatura

BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. 11. vyd., v Čs. spis. 3. vyd. Ilustroval: Eva HAŠKOVÁ. Praha: Československý spisovatel, 1984. Klíč (Československý spisovatel).

BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. 11. vyd. (v MF 1.). Praha: Mladá fronta, 1963. Kapka.

Sekundární literatura

BLAHYNKA, Milan, ed. *Čeští spisovatelé 20. století: slovníková příručka*. Praha: Československý spisovatel, 1985.

MACHALA, Lubomír, Josef GALÍK, Erik GILK, et al. *Panorama české literatury*. Praha: Knižní klub, 2015. Universum (Knižní klub). ISBN 978-80-242-4818-9.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-x.

ZEMAN, Milan a kol. *Poetika české meziválečné literatury: proměny žánrů*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1987.

Národní listy, 12. 3. 1939

Zlín, 1939, č. 43, s. 4

MACKOVÁ, Ivana. Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, karton č. 3, nedatováno

VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literární teorie*. 2. rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984.

FORST, Vladimír, *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-20007-97-0.

BROKEŠOVÁ, Ervína. *Žila jsem nadějí: (deník)*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1972.

MACKOVÁ, Ivana. *Karel Josef Beneš (1896-1969): literární pozůstalost*. Praha: Literární archiv Památníku národního písemnictví, 1986.

ŠALDA, F. X. *Šaldův zápisník*, roč. VII. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1994.

Elektronické zdroje

Lidé ho mají rádi. *Literární noviny (II)* [online]. 5/1956(8), 5 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/5.1956/8/5.png>

Dopis Svazu čs. spisovatelů K. J. Benešovi. *Literární noviny (II)* [online]. 5/1956 (8), 5 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/5.1956/8/5.png>

BENEŠ, Karel Josef. Už nikdy zločin proti lidskosti!. *Literární noviny (II)* [online]. 4/1955 (9), 1 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/4.1955/9/1.png>

BENEŠ, Karel Josef. K vydání Rybových školních deníků. *Literární noviny (II)* [online]. 6/1957 (39), 2 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/6.1957/39/2.png>

PETŘÍČEK, Miroslav. Za K. J. Benešem. *Listy* [online]. 2/1969 (13), 10 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Listy/2.1969/13/10.png>

Kouzelný dům. *Lidové noviny* [online]. 47/1939 (593), 6 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:f0cdb420-5407-11dd-aa5f-000d606f5dc6?page=uuid:420e51f0-5340-11dd-8255-000d606f5dc6>

JEDLIČKA, Benjamin. Román osudový. *Lidové noviny* [online]. 43/1935 (488), 5 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:565fa370-25f0-11dd-bcf0-000d606f5dc6?page=uuid:4db9bb10-2326-11dd-95b2-000d606f5dc6>

JEDLIČKA, Benjamin. Román dvojího života. *Lidové noviny* [online]. 47/1939 (303), 3 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:1fb64ad0-5337-11dd-a762-000d606f5dc6?page=uuid:870e9d90-5256-11dd-b2fc-000d606f5dc6>

BENEŠ, Karel Josef. Mých deset let v literatuře. *Literární noviny (II)* [online]. 4/1955 (30), 3 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNII/4.1955/30/3.png>

SEZINA, Karel. Z nové tvorby románové. *Lumír (III)* [online]. 66/1939-1940 (2), 91-92 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/66.1939-1940/2/91.png>

SEZINA, Karel. Z nové tvorby románové. *Lumír (III)* [online]. 62/1935-1936 (5), 286-288 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/62.1935-1936/5/286.png>